

Batecs artístics al cor de Catalunya (1)

«Manresa, no obstant el seu marcat provincianisme, fou un centre força dinàmic pel que fa a la creació, l'exposició i l'activitat comercial artística al llarg de la segona meitat del segle XX»

Enguany, les darreres cuetades de l'estiu han estat força esplèndides pel que fa a l'activitat expositiva d'obres d'art a la Catalunya central. Als habituals certàmens de festes majors, s'hi han sumat un seguit d'iniciatives expositives que han posat en valor, de bell nou, l'ofici artístic de la pintura, tan devaluat en aquests temps de folklorismes i ocurrencies performatives. En les línies que segueixen i en properes entregues, mirarem de fer-ne cinc cèntims de tot plegat.

La capital del Bages, no obstant el seu marcat provincianisme -tan agudament copsat per Luís García Berlanga-, fou un centre força dinàmic pel que fa a la creació, l'exposició i l'activitat comercial artística al llarg de la segona meitat del segle XX. Just superats els anys més cruents de la primera postguerra, el brou cultural de la ciutat va començar a bullir de nou sota l'impuls de col·lectius com el Gremi de sant Lluc i el renascut Cercle Artístic de Manresa. Un caliu que, altrament, es va veure amenitzat per la proliferació d'acadèmies, grups d'artistes i certàmens ben diversos. Aquest bullici creatiu va estimular l'auge del col·leccionisme artístic i la profusió de noves sales expositives que alternaven mostres d'artistes locals i de forans amb gran concurrència de públic. Hom recorda encara amb certa enyorança el nom d'establiments com la Llibreria Torres, la Sala Vergé o les galeries Xipell, Granero i Símbol, entre tantes d'altres; amén de les sales sostingudes per les liquidades caixes d'estalvis, com ara les de Caixa Barcelona, Caixa de Pensions, Caixa Catalunya o Caixa Manresa (aquesta darrera, amb el nom Espai Plana de l'Om, és l'única que encara roman oberta, gestionat per Manresana d'Equipaments Escènics).

Amb l'arribada del nou mil·lenni, aquest panorama va començar a entrar en crisi. Una davallada propiciada, en gran mesura, per un canvi generalitzat dels gustos i les modes decoratives (síntoma d'una transmutació de valors eloqüentment assenyalada per autors com el sociòleg francès Gilles Lipovetsky en obres com *La era del vaci* i *El imperio de lo efímero*; agreujada per una devaluació dels valors artesanals en pro de tot allò tecnològic-digital i, d'ençà del 2008, per una clatellada econòmica que va precipitar la consumació d'aquestes inèrcies de canvi. Fruit d'això, han desaparegut totes les sales d'exposició privades de la ciutat, el consum d'arts plàstiques tradicionals ha passat a ser un article per a col·leccionistes i amants de les arts, els creadors han hagut de recórrer als nous aparadors digitals -alguns amb gran fortuna-, mentre que els administradors públics de la cosa cultural (fent bones també les tesis del polonès Zygmunt Bauman) s'han deixat arrossegar per un corrent de polítiques líquides tan erràtiques com incertes.

Tanmateix, com dèiem a l'inici, gràcies a la felicitat coincidència de diverses iniciatives, hem pogut gaudir de notables exposicions on la substància, contràriament al més habitual, s'imposa a la circumstància. Una de les primeres -tant per cronologia com per importància- la devem a l'entusiasta activista, promotor i col·leccionista Jaume Fornells, qui el passat agost va dedicar una exposició antològica al pintor Antoni Ferrer Carné (Manresa, 1957-2009), un dels artistes més genials i excepcionals que Manresa ha donat de sí en temps moderns. Ferrer pertany a la raça dels artistes maleïts, no sols per les seves pulsions autodestructives, apuntades per la regidora al catàleg de la mostra, sinó sobretot per la seva connexió amb el profund i obscur batec de les coses.

La seva fou, com la d'altres creadors maleïts universals, una experiència artística abissal, ancorada al vertigen d'una fondària existencial que s'acaba manifestant com una angoixa creativa, insaciable, insondable, ja latent en les seves obres primerenques. Una veu sagnant que penetra

en el més endins de les coses per projectar-les, transmutades artísticament, punyentment enfora. La seva es una poètica de l'abisme, formulada amb un naturalisme inquietant, d'un virtuosisme ambidextre innat, on palpita sempre latent una realitat profunda, obscura, misteriosa. Les seves obres són com una ferida oberta que ens connecten amb l'inconscient existencial, amb l'alè pulsional i irracional que viu a les entranyes del món i pel qual, més que viure, som viscuts. D'aquí la fascinació que ens generen els seus olis i els seus dibuixos.

El seu art no podem titllar-lo d'un realisme acadèmic a l'ús, ni tampoc encasellar-lo dins l'hiperrealisme dels copiosos imitadors del natural. Les seves sèries de retrats femenins, les seva galeria d'apòstols barbuts de la bohèmia, les seves composicions oníriques i metafísiques, fins i tot les seves natures mortes, són portadores d'un alè vital arcà; més que ànima, posseeixen allò que els andalusos i el mateix Lorca -un altre maleït- van definir com a *duende*. L'expressió torbadora d'un desassossec vital, neguitós i excitant que supura a través del realisme de les seves formes. Més que lluminic, que a voltes també, el seu és un tenebrisme metafísic, ontològic, esotèric. D'aquí que, més que d'hiperrealisme o realisme amb ànima, ens agradi més parlar, en el fet artístic d'Antoni Ferrer, d'ultrarealisme.

L'espai D'Art del carrer Guimerà, regentat per la família Fornells-Uró, ens ha brindat la possibilitat de gaudir d'una trentena d'obres d'aquest malaguanyat artista manresà, acompanyades de la projecció d'un enregistrament audiovisual on se'l pot veure en ple procés creatiu. Un projecte expositiu llargament demorat per la situació pandèmica que final i feliçment ha vist la llum, oferint a la ciutat la possibilitat de retrobar-se amb el llegat d'un autèntic i turmentat demiürg de les arts.

Paral·lelament a l'antològica d'Antoni Ferrer, el Cercle Artístic de Manresa homenatjava la figura d'Antoni March Salas (Manresa, 1923), metge otorinolaringòleg, activista cultural i destacat pintor local. De formació força autodidacta, va iniciar estudis artístics amb el seu pare i, posteriorment, va ampliar la seva formació amb artistes com Evarist Basiana i Joan Pueyo. També va rebre el suport i l'orientació de col·legues com Josep Mestres Cabanes, Joan Sallent i Pere Porquet, entre d'altres. Formà part del Gremi de sant Lluc i del Cercle Artístic de Manresa, entitat, aquesta última, de la qual esdevindria president entre els anys 1967 i 1972. Al capdavant del Cercle Artístic va impulsar iniciatives de gran rellevància cultural per la ciutat, com ara la creació de la *Biennial de pintura jove?* o l'organització de l'exposició *Cent anys d'art a Manresa*. També ha format part de nombrosos grups artístics, com ara el de Llum i Color o el Grup 13.

La pintura del Dr. March s'inscriu dins el paisatgisme d'herència impressionista, amb un gust marcat per un colorisme viu, expressat amb una pinzellada lluminica i un traç espontani. La Sala d'exposicions del Cercle Artístic ha reunit una vintena d'olis d'aquest pintor, si bé hem de dir que la tria no ha estat d'allò més afortunada, ni pel que fa a la qualitat, la presentació ni la representativitat de les obres exposades. Amb la voluntat d'oferir una retrospectiva de l'artista, s'han seleccionat un recull de paisatges d'entorns naturals i urbans dels anys 60 del passat segle fins a temes illencs del nou mil·lenni. Tot i que el gruix de l'obra exposada no es compta entre el millor que ha creat aquest artista gairebé centenari, podem gaudir en aquesta mostra del vitalisme cromàtic dels seus quadres i de les textures vibrants i lluminiques dels seus empastaments. Una major cura en la presentació, l'emmarcament i la restauració d'alguns llenços, se'ns dubte, hagués redundat en una millor apreciació del conjunt. També hagués estat d'allò més interessant mostrar la seva faceta de dibuixant, molt cultivada els darrers anys de al seva carrera. Amb tot, no podem més que celebrar i aplaudir aquest merescut reconeixement.

A la comarca veïna del Solsonès, Jaume Cuadrench (Solsona, 1951) ha presentat una col·lecció de pintures intitolada *l'horitzó*, dins el marc de la Festa Major de Solsona. Membre del col·lectiu artístic conegut com l'Escola de la Ribera, Cuadrench, a banda de ser un consumat folklorista, porta anys alternant la professió d'arquitecte tècnic amb el conreu de les arts plàstiques. D'un esperit artísticament inquiet, la seva trajectòria en el món de les arts ha estat determinada per l'experimentació i la recerca estètica, seguint camins que, en els darrers temps, l'han portat a aprofundir en un procés de depuració formal i destil·lació material que, lluny de dogmatismes, sovint l'apropen a tendències d'avantguarda com l'art conceptual, l'art objectual o els terrenys de

l'abstracció.

En la present exposició, Cuadrench parteix de la idea d'horitzó com a marc conceptual d'un seguit d'obres pictòriques que ens presenta aparellades de forma didàctica com a resultat d'un procés de sintetització creativa en dos etapes. D'una banda, ens presenta uns paisatges dels entorns del Solsonès, estilitzats a partir de generoses pinzellades de color a mode de notes i apunts cromàtics. Posteriorment, en un segon suport, sotmet aquests paisatges a un procés de destil·lació formal i experimentació cromàtica a partir d'amplis camps de color disposats a mode d'estrats horitzontal superposats. Malgrat subratllar la seva linealitat horitzontal, el que Cuadrench ens planteja, però, poc té a veure amb el concepte d'horitzó tradicional, d'herència renaixentista o romàntica. Aquí l'horitzó no esdevé una línia compositiva ni un element estructurador o organitzatiu de l'espai, ans al contrari, esdevé l'excusa plàstica per expressar els sentiments d'un paisatge a través de franges, degradats i capes de color disposades horitzontalment. Un procediment i uns resultats que l'apropen a aquell taumaturg del color que fou Mark Rothko i a la seva pintura d'amplis camps de color rectangulars.

En el conjunt d'obres exposades, Cuadrench combina diferents suports i formats, mostrant alhora diferents esbossos i etapes del seu procés creatiu. Un detall que és d'agrair en favor de la didàctica i de la pedagogia artístiques. L'art ha de seduir però també s'ha d'explicar. En Jaume fa ambdues coses amb enginyós encert.